

Zaterdag 11 december 2021

TivoliVredenburg - Hertz - 14.00 uur

WE'LL NEVER LET YOU DOWN

Een cello-opera over Jacqueline du Pré

Doris Hochscheid, cello, spel

Frans van Ruth, piano

Mattijs van de Woerd, bariton, spel

Gerrit Timmers, libretto, vormgeving, regie

Mirjam Koen, regie

Composities van **Mathilde Wantenaar**, **Max Knigge** en **René Samson**

Een ster en publieksliefeling zonder sterallures

In 1987 bezweek de Britse cellolegende Jacqueline du Pré aan multiple sclerose, 42 jaar oud. Hoewel ze al vijftien jaar geen concerten meer had gespeeld spoelde er een golf van verdriet over de wereld. In haar korte carrière had ze meer bereikt dan menig ander musicus in zijn of haar hele leven. Ze speelde op alle beroemde podia, was getrouwd met pianist en dirigent Daniel Barenboim, en werkte met de grootste dirigenten en orkesten.

Met haar zwiepende blonde haar en intense spel was Jacqueline du Pré een ware publieksliefeling, die speelde 'alsof ze de liefde bedreef'. In de korte periode dat ze optrad inspireerde ze niemand minder dan Prins Charles om ook de cello ter hand te nemen. Toch waren sterallures haar vreemd. Zo schreef een opnameleider in 1983: 'Iedereen aanbad haar. Zij was de ideale artiest: ze stelde nooit eisen en voegde zich altijd naar onze wensen. Zij is een van de drie musici over wie ik nooit een onvertogen woord gehoord heb.'

Dat veranderde toen in 1997 *A genius in the family: an intimate memoir of Jacqueline du Pré* verscheen. Hierin beschrijven Hilary en Piers du Pré de minder fraaie kanten en vermeende sekshonger van hun beroemde zus. Zo zou Jacqueline de echtgenoot van Hilary hebben opgeëist en anderhalf jaar met hem het bed hebben gedeeld. Het boek deed veel stof opwaaien, net als de verfilming *Hilary and*

Jackie uit 1998. Het blazen van de bijkans heilig verklaarde Jacqueline was voorgoed bezoedeld.

Ruim twee decennia later springen celliste Doris Hochscheid, bariton Mattijs van de Woerd en pianist Frans van Ruth voor haar in de bres met de mini-opera *We'll never let you down*. De Surinaams-Joodse componist René Samson (1948-2019) was aangetrokken voor de muziek maar overleed vroegtijdig nadat hij één akte had voltooid. De opera werd voltooid door de jonge componisten Mathilde Wantenaar en Max Knigge. Afgelopen oktober werd de première gespeeld in de Cello Biënnale, als livestream zonder publiek.

Het was een idee van Doris Hochscheid 'iets theatraals' te doen samen met René Samson. 'Eind jaren '90 speelde ik voor het eerst muziek van René, samen met de pianist Frans van Ruth en de violiste Jacobien Rozemond, met wie ik toen een trio vormde. We waren onder de indruk van zijn eigenheid en vroegen hem meteen iets nieuws te schrijven. Dat werd de Cello-sonate, daarna volgden nog vele kamermuziekstukken.'

'René stelde zich bescheiden op, maar had echt iets wezenlijks te vertellen. Zijn muziek ontroert mij altijd weer. Hij probeerde zich te verhouden tot de grote componisten uit het verleden en worstelde tegelijkertijd met de door de modernisten opgelegde dwang tot vernieuwing. Hij zocht daarin op een heel eigen manier zijn weg.'

'Toen we voor het eerst over een theatera project spraken, opperde hij het idee een bezetting te kiezen van bariton, trombone, harp en cello en ik vroeg hem waarom. 'Ik wil eindelijk eens losbreken uit die traditionele instrumentaties', antwoordde hij. Maar toen eenmaal gekozen was voor Jacqueline du Pré, kwam hij daarop terug. Hij vond de bezetting cello en piano beter bij dit onderwerp passen.'

Acteren en cello spelen

In *We'll never let you down* speelt Hochscheid niet alleen cello, maar acteert ze ook. 'Ik heb in de afgelopen jaren veel meegewerkt aan muziektheaterproducties. Dat vond ik weliswaar superleuk, maar ook onbevredigend. De muziek dient te vaak enkel als ondersteuning van het verhaal. Ook al zitten de musici in een mooi kostuum op het podium, uiteindelijk zijn ze toch veredelde rekvisieten. Ze nemen geen deel aan de handeling, daarvoor worden acteurs of zangers ingehuurd. Ik dacht altijd: ik wil meedoen!'

Het idee voor de kameropera ontstond in overleg. 'Ik had een ontwikkelbudget gekregen van het Amsterdams Fonds voor de Kunst. In mijn aanvraag stond onder andere het idee samen met René iets theatraals te maken voor cello en piano waarbij ik ook tekst had. Hij wilde graag voor zang schrijven, en suggereerde Mattijs van de Woerd. Die noemde op zijn beurt Gerrit Timmers en Mirjam Koen van OT rotterdam met wie hij eerder had gewerkt bij de Reisopera.'

Het was hun suggestie een voorstelling te maken rond Jacqueline du Pré. 'Ze werden gegrepen door haar verhaal – al die

rotzooi die haar familie over haar uitstortte, die later terugkeerde in de film. Destijds wonden veel vrienden zich daar al over op en het raakt bovendien aan iets actueels. Tegenwoordig worden mensen online 'geshamed', er worden roddels verspreid zonder dat ze daar wat tegen kunnen doen. Om van fake nieuws, waarbij hele bevolkingsgroepen worden voorgelogen, maar te zwijgen.'

'Toen de film *Hilary and Jackie* in 1998 uitkwam, studeerde ik bij Melissa Phelps. Zij gaf gastcolleges in Amsterdam en had zelf les van Jackie gehad. Zij was met haar bevriend geweest en was ontzet. Ze gaf mij de biografie van Elisabeth Wilson, die haar ontwikkeling als celliste beschrijft. Enorm boeiend om te lezen. Ik kreeg het gevoel dat ze als celliste misschien niet alle credits heeft gekregen die ze verdient. Misschien ook omdat ze in een mannenwereldje met haar lange blonde haren niet altijd even serieus werd genomen.'

Niet het zoveelste verhaal

Timmers en Koens schreven ook het libretto. 'Ze hebben vooral uitspraken gebruikt van vrienden en biografen, ze wilden niet wéér een nieuw verhaal verzinnen. De crux is: wat doe je als er wordt geroddeld over iemand van wie je houdt, grijp je in of durf je dat niet? Maar ook: als iemand met wie je bent bevriend langdurig ziek is en overlijdt, kun je het gevoel hebben dat je er voor diegene niet voldoende geweest bent. De opera draait voor mij mede om vriendschap en wat je doet om je vrienden te beschermen. Mattijs en ik spelen twee mensen die Jacqueline na stonden en geschokt zijn over de negatieve berichten.'

In het voorjaar van 2019 werd een pilot uitgevoerd in Amsterdam. 'René had nog maar één bedrijf af, hij wilde uitproberen wat er mogelijk was met een cello en of het idee zou werken. Ik ben blij dat we dat gedaan hebben, anders was dit project nooit van de grond gekomen. In juli 2019 overleed hij plotseling aan een hartstilstand. Ik herinner me nog goed dat we gebeld werden met het bericht van zijn dood, dat was vreselijk heftig.'

'Onze eerste gedachte was dat het project niet door kon gaan. Maar vrij snel ontstond het idee het af te laten maken door twee jonge componisten, elk een akte. Op die manier kan de muziek die René gecomponeerd had toch nog een aantal keren klinken. We denken dat hij hiermee zou hebben ingestemd – liever dan dat zijn werk in de kast zou komen te liggen. Mathilde Wantenaar componeerde het eerste bedrijf, Max Knigge het tweede; de derde akte werd dus geschreven door René.'

Het was uitdrukkelijk de bedoeling dat Knigge en Wantenaar hun eigen stijl trouw zouden blijven. 'Wel hebben we hen verzocht wat van René's motieven of thema's te gebruiken, om de luisteraar wat houvast te bieden. Dat hebben ze fantastisch en subtiel gedaan. Voordeel is dat ze alle drie de tonaliteit niet schuwen, ook al gaan ze daar ieder op hun eigen wijze mee

om. Mathilde gaat echt de diepte in met de poëzie achter de betekenis van wat er gezegd wordt. Max schrijft heel illustratief en is ongelooflijk virtuoos in het vervlechten van tekst en muziek. De partituur van René roept prachtig de emoties op van de personages.'

Hochscheid doet geen poging het spel van Du Pré te imiteren: 'Dat kan helemaal niet! Ik benadruk ook niet specifiek mijn eigenheid, maar speel zoals ik het voel, zowel wanneer ik spreek als wanneer ik cello speel. Wel heb ik me sterk ingeleefd in haar karakter en dat van haar zus. Én natuurlijk in dat van mijn eigen personage van vriendin. Vanuit die rollen merk ik dat mijn cellospel wordt beïnvloed. Die wisselwerking had ik niet verwacht, maar vind ik fantastisch.'

Thea Derks

Doris Hochscheid en **Frans van Ruth** hebben inmiddels zo'n 150 composities op hun gemeenschappelijke repertoire, reikend van de gambasonates van Bach, via de Duitse Romantiek en twintigste-eeuwse meesters als Debussy, Bridge en Takemitsu, tot een groeiend aantal speciaal voor hen geschreven stukken. Omdat zij er zich over verwonderden dat er zo weinig Nederlandse muziek voor cello en piano op de podia te horen was, richtten ze in 2007 de Stichting Cellosonate Nederland op. Sindsdien spelen zij in elk recital minstens één Nederlandse compositie: onbekende in archieven teruggevonden werken, composities die al wel enigszins bekend waren en nieuw gecomponeerde stukken. Een catalogus van alle Nederlandse muziek voor cello en piano vanaf 1830 tot nu is te vinden op de website van de Stichting: www.cellosonate.nl. Op het Duitse fijnproeverslabel MDG-Audiomax brachten zij 'Dutch Cello Sonatas' uit, een serie van acht cd's met Nederlandse muziek voor cello en piano, die meermaals bekroond werd. Wegens hun verdiensten voor de Nederlandse muziek werden zij in 2017 door Koning Willem-Alexander benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau.

Mattijs van de Woerd studeerde aan de conservatoria van Rotterdam en Amsterdam bij Sylvia Schlüter en Margreet Honig. In 2001 won hij de Vriendenkrans (prijs van de Vereniging Vrienden van het Concertgebouw en het Concertgebouworkest). In 2003 werd hem de Eerste prijs van de Wigmore Hall International Song Competition in Londen toegekend. Van de Woerd trad o.a. op met De Nationale Opera, Nederlandse Reisopera, Nederlandse Bachvereniging, Los Angeles Philharmonic, Deutsches Symphonie-Orchester Berlin en het NHK Symphony Orchestra (Tokio). Op de operabühne was hij onder meer te horen in opera's van Mozart, Britten, Poulenc, Louis Andriessen, Willem Jeths, Klaas de Vries en Peter-Jan Wagemans. Verder zingt en arrangeert hij voor het oude-lichte-muziekgezelschap Frommermann en is hij aangesloten bij artiestencollectief Splendor Amsterdam.